

ВЕСНА ИЊАЦ МАЛБАША, 1960-
Народна библиотека Србије
Београд

УДК: 023-051:37(497.11)
ID: 201597196

ОБРАЗОВАЊЕ БИБЛИОТЕКАРА У СРБИЈИ

Сажетак: У раду је дат преглед образовања библиотекара у Србији. У оквиру формалног образовања представљени су Средња библиотекарска школа у Београду, Катедра за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду, Катедра за школске библиотекарке на Педагошком факултету у Сомбору Универзитета у Новом Саду. Посебно је обрађен историјат и актуелно стање стручног испита у библиотечко-информационој делатности који организују и спроводе Народна библиотека Србије и Библиотека Матице српске у Новом Саду. Аутор истиче значај континуираног стручног образовања библиотечких стручњака и представља постојеће облике те врсте усавршавања у Србији које се одвија унутар установа и удружења: Народна библиотека Србије, Библиотека Матице српске у Новом Саду, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду, Катедра за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду, Библиотекарско друштво Србије, Друштво школских библиотекара Србије, Библиотека плус. Аутор такође настоји да укаже на предности и мане свих облика образовања библиотекара у Србији, као и на недостатак координације у образовању библиотекара на националном ниову.

Кључне речи: образовање библиотекара у Србији, формално образовање библиотекара, континуирано образовање библиотекара, стручни библиотекарски испит

Увод

Према бази података Народне библиотеке Србије *Мрежа библиотека Србије* (МБС),¹ на дан 8.1.2013, у Србији има укупно 2.276 библиотека: 2 националне (Народна библиотека Србије и Библиотека Матице српске), 227 јавних

¹ *Мрежа библиотека Србије* (МБС). Народна библиотека Србије. <http://nb.rs/pages/article.php?id=1284> (преузето 13.7.2013.)

(општинске 165, месне 32, библиотеке општег типа у предузећу 30), 1590 школских (у средњим школама 440, у основним школама 1150), 6 универзитетских, 213 библиотека при факултетима и вишим школама, 240 специјалних библиотека и Библиотека Српске академије наука и уметности (САНУ).

Према *Статистичком годишњаку Србије за 2012. годину*² број запослених у библиотекама у Србији је укупно 4.766, од чега са пуним радним временом 3694.

Према *Закону о библиотечко-информационој делатности*³ послове у библиотеци, зависно од њихове врсте и сложености, обављају лица са одговарајућим образовањем и положеним стручним испитом. Стручне библиотечке послове обављају књижничари, виши књижничари, библиотекари и дипломирани библиотекари. Послове књижничара може да обавља лице са стеченим средњим образовањем у четворогодишњем трајању, послове вишег књижничара лице са завршеним двогодишњим студијама на вишој школи у складу са раније важећим прописима, а послове библиотекара лице са стеченим високим образовањем на струковним студијама првог степена. Послове дипломираног библиотекара могу да обављају лица са стеченим високим образовањем на струковним студијама другог степена у области библиотекарства и информатике, односно на основним студијама у области библиотекарства и информатике, односно на најмање четири године, као и лица са стеченим високим образовањем на струковним студијама другог степена у другим областима, односно на основним студијама у другим областима у трајању од најмање четири године.

Врста образовања

Образовање библиотекара касно се појавило у односу на библиотеке које постоје још од старина, како у целом свету, тако и у Србији. Библиотекари су обично били високообразовани појединци којима су у административним и техничким пословима помагала лица са нижим образовањем. Образовањем путем разних курсева или практичне обуке бавиле су се углавном веће библиотеке и стручна удружења. Први покушаји увођења библиотекарства у академске студије дешавају се крајем 19. века, а тек средином 20. века отварају се катедре за библиотекарство.

² *Статистички годишњак републике Србије 2012.* (Београд: Републички завод за статистику, 2012), 366. http://webzrs.stat.gov.rs/website/repository/documents/00/00/81/63/sgs_2012.zip (преузето 4.7.2013.)

³ Закон о библиотечко-информационој делатности, *Службени гласник РС*, бр. 52/2011. - <http://kultura.gov.rs/sites/default/files/documents/Zakon-o-bibliotecko%E2%80%93informacionoj-delatnosti.doc> (преузето 4.7.2013.)

„Образовање библиотечног кадра у Србији нема дугу традицију, али се у суштини не разликује од других европских земаља, изузев што је укупан развојни пут пређен за много краће време, са прекидима, вероватно са пропустима, и у много неповољнијим економским и културним приликама. Од првог декретом именованог библиотекара 1853. године до првог дипломираног библиотекара на универзитетском нивоу, протекао је цели век.“⁴

У Србији се библиотекарска професија споро формирала, у законима дуго нису били дефинисани услови за запошљавање у библиотекама, као ни потребна школска спрема нити услови за стицање стручних звања. „Тај недостатак, ублажен делимично тек 1928. године доношењем *Правила о њолајању државној стиручној исиийа*, прво само за библиотечки кадар националне библиотеке, Народне библиотеке у Београду, а касније и за све библиотекаре – није могао да замени редовно школовање, посебно не на академском нивоу.“⁵

Тек после Другог светског рата у Србији су створени услови за развој библиотека, као и библиотечке струке, доносе се разни закони и уредбе, отвара се средња библиотекарска школа, а после тога и прве катедре.

Нагли развој информационог друштва у последњим деценијама доноси промене у свим областима људског деловања, те у складу с тим и у областима библиотекарства и информационих наука. Данас је библиотечно-информациона професија једна од најпросперитетнијих и најтраженијих у свету. Пре само пола века нико није ни слутио да ће експанзивни технолошки напредак довести до таквих промена у свим доменима човековог делања. Готово би се могло рећи да је појава веба и Интернета изазвала праву револуцију у целокупном друштву, те и у библиотечком свету. Промениле су се библиотеке као места, њихови зидови делом нестају јер су информације доступне онлајн 24 сата седам дана у недељи. Истина, библиотеке опстају и стално се у целом свету граде нове библиотечке зграде, али њихова улога је сада доста другачија, више социјалног карактера. И сама природа информација је промењена преласком од линеарног на тексту заснованог окружења на умрежено информационо окружење засновано на хиперлинковима и вебу. Промениле су се и стручне студије – од библиотекарства и информационих наука, преко информатике и информационог менаџмента, до управљања знањем и информационог умрежавања. И улога библиотекара је у потпуности промењена, од некадашњих ‘библиотечких мишева’ и чувара блага у храмовима знања, они се претварају у истинске информационе професионалце

⁴ Десанка Стаматовић. „Катедра за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду : високошколско образовање библиотекара у Србији (1963-2000)“, *Гласник Народне библиотеке Србије*. Год. 2, бр. 1 (2000), 365-384. http://www.pb.rs/view_file.php?file_id=542 (преузето 4.7.2013.)

⁵ Десанка Стаматовић. „Десет година катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду: (1991-2001)“, У: *Сарадња, образовање, квалитет*. *Друшћ скуп библиотекара балканских земаља*. (Београд: Филолошки факултет Универзитета : Народна библиотека Србије, 2002), 98.

и савремене стручњаке, од библиотекара обрађивача преко информационих менаџера дошли смо до администратора мрежа и дигиталних, виртуелних, сајбер библиотекара. Из дана у дан рад библиотекара се подрвграва новим захтевима, како у погледу корисника њихових услуга, тако и у погледу локалног, регионалног, националног и интернационалног окружења. Нужан предуслов квалитетног укључивања библиотекара у савремене токове развоја информационог друштва јесте адекватно прилагођавање свих видова њиховог образовања новим захтевима и условима. Застарелост различитих форми образовања библиотекара намеће се као један од основних проблема. Стога је неопходно пронаћи одговарајуће начине ефикасног и одговорног укључивања библиотекара у новонастало окружење, нужно је подизање стандарда рада и одржавање компетенција на највишем могућем нивоу. Библиотекари морају бити свесни да се променило и окружење, као и целокупно друштво – од индустријског друштва преко информационог друштва и друштва знања идемо ка умреженом друштву. Да би уопште било могуће квалитетно образовање библиотекара, неопходна је координација у раду свих учесника који се баве образовањем – од факултета и библиотека, до удружења и нових организација за континуирано стручно усавшавање.

Уобичајена подела образовања јесте на формално и неформално. У формално образовање у Србији спадају средња библиотекарска школа, Катедра за библиотекарство и информатику на Филолошком факултету у Београду, Катедра за школске библиотекара на Педагошком факултету у Сомбору Универзитета у Новом Саду. Као посебан вид образовања издваја се стручни испит као процес стицања стручних квалификација потребних за посао, који се данас полаже у Народној библиотеци Србије и Библиотеци Матице српске у Новом Саду. У неформално образовање спадају сви облици континуираног стручног образовања, усавшавања уз рад и доживотног учења.

Средња библиотекарска школа

Као што је речено, после Другог светског рата почињу да се стварају услови за образовање запослених у библиотекама. Од 1946. године почели су да се одржавају редовни петнаестодневни, једномесечни и тромесечни курсеви за оспособљавање библиотечких кадрова при библиотекама. Доношењем *Основне уредбе о библиотечко-архивистичкој сџруци*, 1947. године, дефинисани су појам струке, звања и радни односи. Затим је исте године формирано и прво стручно удружење запослених у библиотекама, Друштво библиотекара Србије, а већ 1948. почиње да излази и гласило Друштва, познати *Библиотекар*.

„Из потребе да се библиотечки радници не едукују само на курсевима и семинарима у организацији библиотека, у Београду је 1948. године отворена трогодишња средња библиотекарска школа са 21 предметом, од којих је 6 било ужестручних. Године 1950. прерасла је у четворогодишњу и у њој је у протеклом периоду

матурирала 31 генерација књижничара, који су били, а многи су и данас, понос српске библиотечке делатности. Упоредо са стручном школом у Београду радила је и школа при Радничком универзитету у Приштини од 1967. до 1976. године.“⁶

Дакле, Средња библиотекарска школа основана је у Београду 1948. године као трогодишња средња школа, већ 1950. године је прерасла у четворогодишњу школу, до 1963. године у њој су образовани само књижничари, а од тада се уводи и смер за књижаре. Од 1979/80. године Библиотекарско-књижничарска школа „Иво Андрић“ је спојена са Шестом гимназијом у Београду у Образовно-васпитну организацију усмереног образовања „Звездара“, што значи да је реформом средњег образовања и увођењем усмереног образовања, четворогодишње образовање књижничара престало да постоји. Од 1981/82. школовање за занимање књижничара трајало је две године, у трећем и четвртном разреду усмереног образовања, у оквиру струке „култура и јавно информисање“. Са усмереним образовањем биле су укинуте и гимназије, као и полагање матуре, а све школе су биле претворене у такозване образовне центре. После десет година примене усмереног образовања и васпитања, школске 1987/88. уписана је прва генерација по новом-старом програму, враћене су гимназије, а више није било ни смера за занимање књижничара у средњим школама.

Кашегра за библиотекарство и информатику на Филолошком факултету у Београду

„Историју високошколског образовања за библиотекаре чини скуп искустава стечених радом у библиотекама која су, преточена у ставове, принципе, теорије, препоруке и стандарде, стекла институционални оквир, те надживела бројне заблуде, препреке и потешкоће које су пратиле његов развој. [...] Погрешна представа по којој се школе баве теоријом, одвојеном од дневне праксе у библиотекама, доводила је повремено до изоловања стручних школа у односу на локалне или националне библиотечке системе... Високе библиотекарске школе постоје зато да, образујући кадар за рад у библиотекама, омогуће транспарентност професионалних циљева заснованих на правременом реаговању библиотека на захтеве друштва. Стога је образовање библиотекара стратешки интерес и струке и друштва, а његов садржински оквир показатељ виталности идеала које они прокламују у области науке, образовања, информисања и културе.“⁷

⁶ Александра Вранеш. „Изазови образовања библиотекара“. *Инфошека*. Год. 6, бр. 3, (2005): 206. <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?query=ISSID%26and%26380&page=3&ort=8&stype=0&backurl=%2fissue.aspx%3fissue%3d380> (преузето 10.7.2013.)

⁷ Гордана Стокић Симончић. „Садржај програма за високошколско образовање библиотекара“. У: *Сарадња, образовање, квалитет. Друштво библиотека балканских земаља*. (Београд : Филолошки факултет : Народна библиотека Србије, 2002): 113-114.

Историјат Катедре за библиотекарство на Филолошком факултету у Београду има своје успоне и падове и изузетно је занимљив. Наиме, школовање библиотечког кадра на високошколском нивоу у Србији почиње 1963. године, када је на Филолошком факултету у Београду основана Катедра за библиотекарство. Тада је то била прва катедра библиотекарства у целој Југославији, али је, нажалост, врло кратко трајала, уписане су само две генерације студената и катедра је угашена већ 1965. године. На Катедри су изведене само четири генерације студената, дипломирало их је укупно 17, а предавачи су били угледни професори као што су Мирослав Пантић, Димитрије Вученов, Владан Недић и други.

Модернизацијом наставе и реформом високог школства 1978. године на Филолошком факултету је уведено неколико смерова за трећу и четврту годину студија, међу којима и Смер за библиотекарство. Смер је обухватао двогодишње студије библиотекарства, четири семестра, уз редовне четворогодишње студије на једној од група Филолошког факултета. Оснивач и руководилац Смера била је др Љубица Ђорђевић, ванредни професор. У периоду од 1980/81. до 1990/91. школске године дипломирало је 67 студената.

У оквиру изборних предмета, који су се уз обавезне редовне студије нудили студентима од 1988/89. до 1990/91. школске године постојао је двосеместрални предмет Основи библиотечно- информационе делатности. За три године предмет је слушало и полагало око 300 студената који су, уз редовне студије, стекли основна знања о библиотекарству и библиотечно-информационим системима. Наставу је изводила др Десанка Стаматовић, доцент.

Катедра за библиотекарство и информатику обновљена је на Филолошком факултету 1990/91. године као четворогодишњи студиј. Припреме за обнављање Катедре трајале су дуго и нису биле једноставне. Урађена су два елабората 1989. и прослеђена деканату Филолошког факултета и ректорату Универзитета.

„Усвајањем Елабората на Универзитету, Филолошком факултету је додељена матичност за научну област библиотекарства. Прва генерација студената библиотекарства и информатике, по усвајању елабората, уписала се на Филолошки факултет 1990. године.“⁸

На Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета Универзитета у Београду данас постоје следеће врсте студија:

1. Основне академске студије у трајању од четири године – I степен (осам семестара).

Звање које се стиче: дипломирани библиотекар информатичар.

⁸ Александра Вранеш. „Изазови образовања библиотекара“. *Инфојека*. Год. 6, бр. 3, (2005): 206. <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?query=ISSID%26and%26380&page=3&sort=8&stype=0&backurl=%2fissue.aspx%3fissue%3d380> (преузето 10.7.2013.)

2. Дипломске академске студије – II степен-мастер (два семестра).
Звање које се стиче: дипломирани библиотекар информатичар – мастер.
3. Докторске академске студије – III степен (шест семестара).
Звање које се стиче: доктор библиотекарства и информатике.

„До сада уписаних двадесет генерација студената, са њих око 60 у једној генерацији, потврђују потребу друштва за школовањем овако профилисаних кадрова, пораст заинтересованости младих за ову научну грану, али и научност, животност и флексибилност наставних планова и програма, јер су скоро сви дипломирани библиотекар-информатичари запослени, а нарочито позитивна околност је да су у иностранству, након нострификације дипломе, могли наставити постдипломске студије. На Катедри је до сада дипломирало 432, магистрирало 51 и докторирало 13 кандидата; мастер рад је одбрало 104 студената, а на докторске студије у оквиру модула „Култура“ обједињеног наставног профила „Језик, књижевност, култура“ уписано је 9 докторанада у две генерације.“⁹

На Катедри за библиотекарство и информатику у школској 2012/13. години на основне четворогодишње студије уписано је 22 студента на буџету и 35 самофинансирајућих студената.

Од 2010. на Катедри за библиотекарство и информатику студира се по новом наставном програму који обухвата четири нивоа:

1. Академско-општеобразовни: Увод у библиотечко-информационе студије,
2. Теоријско-методолошки – Библиотечко-информационе науке,
3. Научно-стручни – Библиотечко-информационе студије,
4. Стручно-апликативни – Библиотечко-информациони практикуми.

Предмети који се изучавају по годинама студија у оквиру четворогодишњих студија од 2012. су следећи¹⁰:

- Прва година: Библиотекарство, Библиотечки практикум, Историја књиге и библиотека, Информатика за библиотекарe, Информатички практикум.
- Друга година: Методологија истраживања и цитирања, Организација знања, Дигитални текст, Библиотечки практикум, Књига и библиотеке код Срба, Увод у архивистику, Етика у науци и култури.

⁹ Александра Вранеш. „Двадесет година Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета Универзитета у Београду“. *Анали Филолошкој факултету*. Св. 22 (2010): 354. <http://digifil.fil.bg.ac.rs/Home/Read/104197> (преузето 10.7.2013.)

¹⁰ Филолошки факултет Београд, Катедра за библиотекарство и информатику. - <http://www.fil.bg.ac.rs/katedre/biblio/prezmeni/index.html> (преузето 10.7.2013.)

- Трећа година: Увод у музеологију, Структура информација, Статистика у библиотекама, Архивистика, Информатички практикум, Увод у библиографију, Процеси управљања у библиотекама.
- Четврта година: Базе података и библиотечко-информациони системи, Библиотечки практикум, Теорија и историја библиографије, Музеологија, Односи библиотека с јавношћу, Мултимедијални документи, Методе обраде природних језика.

Структура студија на дипломским академским студијама (II степен-мастер), то јест пета година студија, иста је за све студијске групе. У Деветом семестру студенти имају 5 једносеместралних курсева, а курс Техника академског писања је обавезан за све. Остали курсевима имају статус обавезних изборних предмета и бирају се из понуђених студијских подручја. Катедра за библиотекарство и информатику нуди следеће предмете: Библиографија (проф. др Александра Вранеш), Библиотека у настави (проф. др Александра Вранеш), Библиотекарство у образовним установама (проф. др Александра Вранеш), Документалистика (проф. др Бојан Ђорђевић), Електронско издаваштво и дигиталне библиотеке (др Цветана Крстев), Историјски развој јавних библиотека (др Гордана Стокић Симончић), Националне библиотеке (проф. др Александра Вранеш), Напредне методе у проналажењу информација (др Цветана Крстев), Научне информације (проф. др Александра Вранеш), Стандарди у библиотекарству и издаваштву (проф. др Александра Вранеш), Теорија и пракса екстракције информација (проф. др Душко Витас), Управљање људским ресурсима у библиотекама (др Гордана Стокић Симончић), Техника академског писања (проф. др Александра Вранеш). У Десетом семестру студенти пишу завршни мастер рад, од 40 до 60 страница ауторског текста.

У оквиру докторских студија (III степен, 6 семестара) Катедра за библиотекарство и информатику нуди следеће предмете: Теорије библиотекарства и библиографије (проф. др Александра Вранеш), Научни рад у архивима (проф. др Бојан Ђорђевић), Историја библиотека, компаративне студије и теорија библиотекарства (др Гордана Стокић Симончић), Лексичко препознавање у обради природних језика (проф. др Цветана Крстев).

Наставно особље обухвата следеће запослене: др Александра Вранеш, редовни професор, др Цветана Крстев, ванредни професор, др Гордана Стокић Симончић, ванредни професор, (садашњи руководилац Катедре), Гордана Ђоковић, асистент, Драгана Грујић, асистент, мр Милош Утвић, асистент, Зорица Ивковић-Савић (секретар катедре и библиотекар).

„Настава на универзитету је жив организам, који се развија не само са знањем и искуством појединих професора, него и са економским развојем окружења, технолошким и интелектуалним растом средине. У специфичном случају, настава библиотекарства на Филолошком факултету пролази кроз разноврсне тешкоће, од оних које потичу од недовољно развијене професионалне

свести библиотекара у Србији, преко неадекватних услова за извођење наставе на Факултету, до ниског нивоа предзнања која студенти донесу из средњих школа.“¹¹

Катедра за школске библиотекарске наставе на Педагошком факултету у Сомбору, Универзитету у Новом Саду

Основне академске студије за школске библиотекарске наставе трајању од три године, шест семестара, установљене су академске 2005/06. године на Педагошком факултету у Сомбору. Стручни назив који се стиче завршетком студија је школски библиотекар.

„Циљ студијског програма јесте образовање стручњака који, на основу стечених библиотечких, педагошко-психолошких, те информатичких знања, као и познавања савременог менаџмента информација, владају компетенцијама неопходним за обављање послова у школским библиотекама. Поред тога, захваљујући изборном подручју, студенти би требало да специфично уобличи свој стручни профил, као и да буду оспособљени за перманентно самообразовање, те евалуацију сопственог рада.“¹²

До сада су студије завршила 43 школска библиотекара, а 2012/2013. на прву годину је уписано 11 студената, од којих 10 на буџет. Припремљен је за акредитацију и у процедури је четворогодишњи смер за библиотекара-информатичара, а у припреми су и једногодишње мастер студије за библиотекара-информатичара. Ови програми имаће доста нових садржаја, у односу на постојећи курикулум, рецимо предмете Претраживање научних информација у библиотекама, Компјутерска етика, Јавне библиотеке, Високошколске и специјалне библиотеке, Библиотечко законодавство и стандарди, Архивистика, Социологија књиге и читања, Дигиталне библиотеке.

На Катедри раде др Жељко Вучковић, редовни професор, др Борјанка Трајковић, ванредни професор, др Гордана Рудић, доцент, и мр Карла Селихар, асистент. Катедра за школског библиотекара има изузетно добру сарадњу са Катедром за информатику, јер подразумева и доста заједничких садржаја са њиховим студијама Дизајн медија у образовању. Кандидати се уписују на основу конкурса који расписује Универзитет у Новом Саду, а спроводи Педагошки факултет у Сомбору.

¹¹ Гордана Стокић Симончић, Миљана Тодоровић. „Десет година наставе менаџмента на Катедри за библиотекарство и информатику“. *Панчевачко читалиште*, Год. 9, бр. 17, (2010): 14. http://www.citaliste.com/casopis/pdf/Citaliste_br17.pdf (преузето 10.7.2013.)

¹² Жељко Вучковић, Борјанка Трајковић. „Студије школског библиотекарства на Педагошком факултету у Сомбору“. *Панчевачко читалиште*, 16 (мај 2010): 9. http://www.citaliste.com/casopis/pdf/Citaliste_br16.pdf (преузето 10.7.2013.)

Као што се види из акредитованог програма, захтеви Болоњског процеса примењују се од почетка студија, сви предмети су једносеместрални, подразумева се константна активност студената у стицању бодова кроз предиспитне обавезе, као што су семинарски радови, колоквијуми, практични рад. Настава се током основних академских студија изводи у виду предавања, вежби, семинара, те самосталног рада студената – стручна пракса. Стручна пракса обавља се у библиотекама основних и средњих школа и у библиотеци Педагошког факултета у Сомбору, као и на рачунарском систему у кабинету за библиотекарство, а део праксе реализује се у одељењу за децу сомборске Градске библиотеке „Карло Бијелички» и посетом и упознавањем са стручним делатностима Библиотеке Матице српске у Новом Саду и Народне библиотеке Србије у Београду.

Студијски програм се састоји из обавезног и изборног подручја и обухвата:

- Академске-општеобразовне предмете (Енглески језик I, II, III; Филозофија образовања; Историја; Изборни предмет I; Култура говора са реториком).
- Предмете из теоријско-методолошких дисциплина (Информатика у образовању; Социологија образовања; Библиографија; Медијска култура; Основе теорије књижевности; Статистика).
- Научно-стручне предмете (Савремено библиотекарство, Српски језик I и II; Психологија; Класификациони системи, Базе података, Изборни предмет I, II, III и IV; Историја писма, књига и библиотека, Образовне технологије) и
- Стручно-апликативне предмете из области библиотекарства (Каталогизација; Стручна пракса I и II; Менаџмент и маркетинг у библиотекарству; Завршни рад).

Распоред предмета по годинама студија је следећи:¹³

- Прва година: Енглески језик I, Информатика у образовању, Историја, Филозофија образовања, Савремено библиотекарство, Пракса I, Предмети изборног блока I, Психологија, Каталогизација, Српски језик I.
- Друга година: Енглески језик II, Социологија образовања, Класификациони системи, Култура говора са реториком, Медијска култура, Пракса II, Предмети изборног блока II, Библиографија, Базе података, Српски језик II.

¹³ Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет у Сомбору, Студијски програм: Школски библиотекар. - http://www.pef.uns.ac.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=12%3Astudijski-program-kolski-bibliotekar&catid=16%3Aosnovne-studije&Itemid=23&lang=sr (преузето 10.7.2013.)

- Трећа година: Енглески језик III, Основе теорије књижевности, Менаџмент и маркетинг у библиотекама, Историја писма, књиге и библиотека, Образовна технологија, Статистика, Предмети изборног блока III, Школске библиотеке.
- Изборни предмети: Историја српског друштва и културе, Општа историја 20. века, Екологија, Мултимедијалне технологије у образовању, Софтверски практикум, Интернет алати, Социологија, Социологија породице, Математичко моделовање, Методика наставе словачког језика, Кинезитерапија, Етика.

„Имајући у виду тренутно стање у школама које карактерише одсуство стручних лица у школским библиотекама, те улогу и важност коју школска библиотека, као прва библиотека са којом се ученици сусрећу, има у формирању личности ученика, а тиме и директно његове опште културе, неопходно је образовати стручњаке који ће на задовољавајући начин обављати послове школског библиотекара. Ово тим пре ако се има у виду значај писаних медија, као и савремених информacionих и комуникационих средстава које библиотеке све више користе, по целокупну културу и образовање сваког друштва.“¹⁴

* * *

Као што је већ наведено, у библиотекама у Србији ради укупно 4.766 запослених, а процењује се да годишње у пензију оде око 10% запослених, што би значило да би годишње требало да се запосли најмање око 400 библиотечких стручњака. На Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду годишње се упише око 60 студената, а на Катедри Педагошког факултета у Сомбору студије за школског библиотекара упише годишње свега око 10 студената. Чак и кад бисмо претпоставили да сви уписани студенти и дипломирају, то би на годишњем нивоу износило укупно око 70 стручњака. То свакако није довољан број новог кадра који би заменио процењених 400 пензионисаних стручњака на годишњем нивоу. Из овога би се могао извести закључак да у Србији не постоји довољан број високих школа и факултета на којима се образују библиотекари. Напомињемо да далеко мања Хрватска има чак три катедре за образовање библиотекара, у Загребу, Осиеку и Задру.

На Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду и на Катедри Педагошког факултета у Сомбору за школске библиотекарне непрестано траје процес усклађивања студија са Болоњском декларацијом, и то је за сваку похвалу. Сматрамо да је заиста неопходно стално

¹⁴ Жељко Вучковић, Борјанка Трајковић. Студије школског библиотекарства на Педагошком факултету у Сомбору. *Панчевачко чинџалиште*, 16 (мај 2010): 9. http://www.citaliste.com/casopis/pdf/Citaliste_br16.pdf (преузето 10.7.2013.)

унапређење и усклађивање курикулума на факултетима у Србији са европским и светским програмима студија. Међутим, када се у библиотекама у Србији запосле свршени студенти са тих факултета, примећује се да им недостаје доста практичних знања и вештина. Разлози за то могу бити многоструки: недовољан обим стручне праксе у библиотекама током студија, сувише теоријски и традиционално заснован концепт студија, недовољно ангажовање стручњака из праксе у настави. Очекујемо да ће са даљим усклађивањем студија са европским и светским стандардима на нашим факултетима и та неповољност бити превазиђена.

Следећи проблем наших факултета представља недовољан број запослених кадрова. Наиме, као што смо видели на Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду запослени су један редован професор, два ванредна професора, три асистента и један секретар катедре и библиотекар. На Катедри Педагошког факултета у Сомбору за школске библиотекарке запослени су један редован професор, један ванредни професор, један доцент и један асистент. На сличним катедрама у региону, Европи и свету запослено је далеко више професора и асистената. На пример, на Одсеку за библиотекарство, информационе науке и књижевство Филозофског факултета у Љубљани запослен је укупно 21 стручњак. На Одсеку за информацијске и комуникацијске знаности Филозофског факултета у Загребу запослено је укупно 35 чланова сарадничког и знанствено-наставног особља. На Одсеку за информацијске знаности Филозофског факултета у Осијеку запослено је укупно 17 стручњака. На Француској Високој националној школи за информационе науке и библиотекарство у Лиону (основаној 1992. године!) ради преко 90 запослених. Није потребно даље поређење, несразмер је очигледан. Не знамо да ли Филолошки факултет у Београду и Педагошки факултет у Сомбору имају развијену стратегију запошљавања нових стручњака, али је ово свакако показатељ који не иде у прилог студијама библиотекарства у Србији.

Стручни испити

Први пропис о образовању библиотечких радника у Србији донет је 1928. године под називом *Правила о полагању државног стручног испита за прелаз чиновника Народне библиотеке у Београду из њиховних у помоћне струке*. Према тим правилима, приправник је као државни чиновник у року од две године морао да положи стручни испит. Од те две године рада у државној служби, он је био дужан да једну годину проведе на раду у Народној библиотеци. Министар просвете и црквених дела постављао је испитни одбор пред којим се полагао државни испит.

„После Другог светског рата Влада Федеративне Народне Републике Југославије доноси 1947. године *Основну уредбу о библиотечко-архивистичкој*

стируци. Министар за науку и културу, на основу те Уредбе 1949. године доноси *Правилник о њиравничком стиажу, стиручним исјишима и курсевима за Савезне службенике библиотекарско-архивистиичке стируке.*¹⁵ Овај Правилник објављен је у *Службеном лисју ФНРЈ* 1949. године, а испит се полагао пред комисијом коју је одређивало Министарство просвете ФНРЈ. Први стручни библиотекарски испит одржан је у мају 1950. године, а затим у октобру исте године. Уставом Србије из 1963. године дошло је до децентрализације власти и прописи из области културе прелазе у републичку надлежност. Тако стручне испите организује Секретаријат за културу Социјалистичке Републике Србије. Престанком важења *Закона о јавним службеницима* и доношењем *Основној закона о радним односима* 1965. године стручно усавршавање и образовање прелазе у надлежност установа. Републички секретаријат за образовање, науку и културу овластио је Народну библиотеку Србије 1969. године да организује стручни библиотечки испит за све библиотечке раднике са подручја Србије. Године 1974. донет је нови Устав СР Србије, као и посебни устави свих тадашњих југословенских република. Тада се одвајају законски и подзаконски акти у области културе које доноси посебно СР Србија, а посебно покрајине Војводина и Косово. Тако СР Србија тада има три важећа закона о библиотечкој делатности и три правилника о полагању стручних испита. Ови законски прописи важили су све до 1990. године, а од 1991. године поново се стручни испити враћају у надлежност Републике Србије.

Пракса одржавања стручних испита задржала се до данас, испити се полагају у Народној библиотеци Србије, а од 2003. године и у Библиотеци Матице српске. Сваке године у Народној библиотеци Србије у два рока стручни испит положи око 150 кандидата, а у Библиотеци Матице српске око 40 кандидата.

Према важећем *Закону о библиотечко-информационој делатности*,¹⁶ Министар надлежан за културу доноси *Правилник о Пројраму стиручних исјиша у библиотечко-информационој делатности, начину њиховој њолајања и висини накнаде за рад чланова Комисије за њолајање стиручних исјиша.*¹⁷

Стручни испит детаљно је објашњен у члану 47. поменутог Закона. Стручно оспособљавање за практични рад у библиотеци за запослене на стручним пословима с високим и вишим образовањем траје годину дана, а са средњим образовањем девет месеци. Сви запослени дужни су да у року од три године

¹⁵ Надежда Петронић: „Стручни испити у библиотечкој делатности у Србији“. У: *Сарадња, образовање, квалитет* / Други скуп библиотекара балканских земаља. (Београд : Филолошки факултет: Народна библиотека Србије, 2002.):247

¹⁶ Закон о библиотечко-информационој делатности, *Службени гласник РС*, бр. 52/2011. - <http://kultura.gov.rs/sites/default/files/documents/Zakon-o-bibliotecko%E2%80%93informacionoj-delatnosti.doc> (преузето 4.7.2013.)

¹⁷ Правилник о Пројраму стручних испита у библиотечко-информационој делатности, начину њиховог полагања и висини накнаде за рад чланова Комисије за полагање стручних испита. *Службени гласник РС*, бр. 123/2012.

рада у библиотеци положи стручни испит. Министар надлежан за културу образује комисију за полагање стручног испита у Народној библиотеци Србије, а надлежни орган аутономне покрајине образује комисију за полагање стручног испита у Библиотеци Матице српске. Стручни испит организују и спроводе Народна библиотека Србије и Библиотека Матице српске.

Према Правилнику, стручни испит обухвата следеће предмете:

1. Основи система државне управе и уставног уређења и прописи из библиотечно-информационе делатности;
2. Основе библиотекарства;
3. Каталогизација и предметна и стручна класификација;
4. Информатика у библиотекарству;
5. Библиографија;
6. Историја писма, књиге и библиотека;
7. Заштита библиотечке и архивске грађе (само за кандидате на пословима заштите библиотечке грађе).

Програм стручних испита различит је за различите врсте кандидата. Тако кандидати са високим образовањем из области библиотекарства и информатике полажу стручни испит који се састоји из три дела: 1) Основи система државне управе и уставног уређења и прописи из библиотечно-информационе делатности; 2) Писмена провера знања из предмета Каталогизација и предметна и стручна класификација; 3) Писмени стручни рад на одабрану тему из предмета по избору. Кандидати који раде на заштити библиотечке грађе и извора не полажу каталогизацију и предметну и стручну класификацију, али једино они полажу и пишу рад из области заштите библиотечке и архивске грађе. Доктори, магистри или мастери библиотекарства и информатике полажу Основе система државне управе и уставног уређења и прописи из библиотечно-информационе делатности и имају писмену проверу знања из предмета Каталогизација и предметна и стручна класификација. Сваки кандидат после положеног стручног испита добија уверење о стеченом основном стручном звању.

Посебан проблем се појавио са школским библиотекарима на које се примењује *Закон о основама система образовања и васпитања*,¹⁸ према којем они спадају у групу стручних сарадника у школи, заједно са психологом, педагогом или андрагогом у школама за образовање одраслих. У музичким школама библиотекар добија другачији назив – нототекар и медијатекар. Школски библиотекар према том Закону више немају обавезу да полажу стручни испит, већ морају да стекну лиценцу за рад, при Министарству просвете, која само делом

¹⁸ Закон о основама система образовања и васпитања. *Службени Гласник РС*, бр. 72/2009, 52/2011 и 55/2013.

подразумева и стручну обуку. Међутим, школски библиотекари имају обавезу континуираног стручног усавршавања према програмима чију акредитацију одобрава Завод за унапређивање образовања и васпитања, те се често дешава да они немају основна знања (не знају ни шта је каталог), а усавршавају се у домену, на пример, дигитализације и сложених база података.

„Правилник о стручном усавршавању и најредовању наставника, васпитача и стручних сарадника у образовању (2004) предвиђа професионални развој запослених у просвети. Након завршетка приправничког стажа и стицања лиценце (школским библиотекарима испит за стицање лиценце још увек није обезбеђен) обавезни део професионалног развоја је стручно усавршавање. Програме стручног усавршавања сваке школске године обезбеђује Завод за унапређивање образовања у сарадњи са установама, стручним друштвима и удружењима регистрованим за обављање делатности у области образовања и васпитања. Они су дефинисани по предметним областима, а објављују се у *Каталогу програма стручног усавршавања запослених у образовању*. Акредитовани семинари за библиотекаре подгрупа су области Српски језик и књижевност и категорисани су као обавезни и изборни. Школски библиотекар, према тумачењу Завода, 60 часова обавезних и 40 часова изборних семинара не мора бирати из области библиотекарства, него и из предметне области за коју је стекао лиценцу за наставника.“¹⁹

Године 2012. донет је нови *Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању знања наставника, васпитача и стручних сарадника*²⁰. У оквиру пуног радног времена наставник, васпитач и стручни сарадник (и библиотекар) има 68 сати годишње различитих облика стручног усавршавања, од чега је 24 сата право на плаћено одсуство из установе ради похађања одобрених програма и стручних скупова, а 44 сата стручног усавршавања које предузима установа у оквиру својих развојних активности. Подсетимо се да је према *Закону о библиотечко-информационој делатности* обавезно стручно усавршавање на годишњем нивоу само 6 сати, што значи да школски библиотекари имају 4 пута више обавезних сати и плаћеног одсуства за усавршавање. У току пет година потребно је остварити најмање 120 бодова из различитих облика стручног усавршавања, а сат похађања обуке стручног усавршавања има вредност једног бода. Неопходан број бодова стручног усавршавања није унет у *Закон о библиотечко-информационој делатности*.

Библиотекар се у овом *Правилнику* поново налази у групи стручних сарадника, заједно са психологом, педагогом, андрагогом, дефектологом и

¹⁹ Гордана Стокић Симончић, Славица Јанковић. „Школски библиотекар пред изазовима реформе образовања“. *Библиотекар*. Год. 51, св. 1/4 (2009): 23.

²⁰ *Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању знања наставника, васпитача и стручних сарадника*. *Службени гласник РС*, бр. 13/2012.- http://inkluzivno-obrazovanje.rs/files/Pravilnik_strucno_obrazovanje.pdf (преузето 12.7.2013.)

социјалним радником. Његове области стручног рада су следеће: уређеност фонда, рад са ученицима, сарадња са наставницима, информативно-документациони рад и културни и јавни рад. Послови школског библиотекара су у *Правилнику* наведени доста детаљно и заиста су сложени, на пример, он се укључује у библиотечко-информациони систем, или, израђује и ажурира каталоге у складу са изменама библиотечке класификације. Питање је, наравно, где ће он стећи основна знања о каталозима или библиотечко-информационом систему, ако нема обавезу да полаже стручни библиотечки испит. Школски библиотекар се чак укључује и у израду развојног плана школе, што је позитиван корак ка поштовању наше струке у школама.

* * *

С обзиром на недовољан број факултетски образованих библиотекара, морамо бити свесни да ће се и у наредном периоду у библиотекама у Србији запошљавати стручњаци из других области образовања. За све њих ће и у будућности стручни испит представљати неку врсту дошколовавања и припреме за стручне послове у библиотеци. Стога и убудуће посебну пажњу треба посветити стручном испиту. Чињеница је да је нови *Закон о библиотечко-информационој делатности* донет 2011. године, као и да је *Правилник о Програму стручних испитива у библиотечко-информационој делатности, начину њиховог полагања и висини накнаде за рад чланова Комисије за полагање стручних испитива* донет 2012. године, односно да су оба документа која регулишу стручни испит донета недавно. Ипак, то не значи да су сва питања стручног испита решена на задовољавајући начин. Наиме, тематика стручног испита је доста широко постављена, али садржаји појединих предмета нису довољно осавремењени и усклађени са новим информационом окружењем. Међу предметима још увек превагу имају они традиционални, као што је Каталогизација са предметном и стручном класификацијом, у односу на оне савремене, као што је Информатика у библиотекарству. Иста је ситуација са тим предметима и по обиму и по несразмерној заступљености током два семинара, инструктивном и консултативном, који трају по недељу дана и одржавају се пре полагања стручног испита. Наиме, инструктивни семинар је у целости посвећен обради библиотечке грађе, а током консултативног семинара од укупно 30 сати предавања, Основама библиотекарства је посвећено 1,5 сати, Историји писма, књиге и библиотека 1,5 сати, Основама система државне управе и уставног уређења и прописима из библиотечко-информационе делатности 1,5 сати, Информатици у библиотекарству 3 сата, Библиографији 3 сата, а Каталогизацији и предметној и стручној класификацији 19,5 сати. Заштити библиотечке и архивске грађе за кандидате који раде на тим пословима током консултативног семинара посвећен је само један сат предавања. Предмет Основи библиотекарства усредсређен је више на теоријске поставке и стручни рад библиотекара, а мање на рад са корисницима библиотека. Током два припремна семинара предавачи

улажу огромне напоре да на адекватан начин представе грађу својих предмета, али је још теже полазницима међу којима има доста оних којима је стручни испит први сусрет са библиотечко-информационом делатношћу. „У десет наставних дана треба сажети све што је потребно кандидату који се по добијању потврде о положеном испиту сматра библиотекаром.“²¹

Посебан проблем представља чињеница да је стручни испит преобиман – сваки кандидат треба да положи шест испита у врло кратком року – за један или два дана. То за полазнике, али и за испитиваче представља огроман притисак. Свакако би требало размислити о смањењу обима стручног испита, као и о уравниотеженијем распореду полагања. Једно од могућих решења је и предлог колегинице Љубановић: „Поделити градиво и наставу на део који ће се обрадити и изводити у матичним библиотекама, према методологији и материјалима израђеним у Народној библиотеци Србије и Библиотеци Матице српске, са обученим предавачима. Тиме би се, поред осталог, постигло растерећење и смањило време које кандидати треба да проведу у Београду, то јест трошкови за библиотеке.“²²

Следећи проблем представља литература за стручне испите која је најчешће тешко доступна, неки наслови су стари, неке је изузетно тешко наћи јер су распродати, а за неке предмете спискови препоручене литературе су преобимни. Предавачи би се морали обавезати да израде приручнике за своје предмете који би били доступни у отвореном приступу на веб сајтовима Народне библиотеке Србије и Библиотеке Матице српске као организатора стручног испита. Препоручена литература би се морала редовно иновирати, прилагодити потребама и обиму стручног испита и више ускладити са практичним радом у библиотеци.

Континуирано стручно образовање

„Када правите план за наредну годину, посадите кукуруз. Када правите план за наредну деценију, посадите дрво. Када правите план за цео живот, прво почните да образујете и обучавате људе.“²³

²¹ Из рада Гордане Љубановић „Стручно усавршавање запослених у библиотечко-информационој делатности и Одсек за континуирано стручно образовање (при Одељењу НБС за истраживање и развој библиотечког система)“ припремљеног 2013. за интерне потребе НБС и за излагање на Састанку Заједнице матичних библиотека Србије, орджаном у Библиотеци града Београда у мају 2013.

²² *Истио.*

²³ Кинеска пословица, мото документа *Making a European area of lifelong learning a reality* (2001). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52001DC0678:EN:NOT> (преузето 11.7.2013.)

Континуирано образовање подразумева такозвано доживотно учење, перманентну едукацију која се све више проширује и обухвата образовање од припремног образовања у школама до високих школа, а нарочито после њих. Наиме, брзина промена у развоју информационих технологија, а посебно промена које нам доноси Интернет, доводи до тога да и студенти који су недавно завршили студије схватају да ће доста тога што су научили у тим школама врло брзо бити застарело и да им је неопходно доживотно стручно усавршавање. Нека истраживања такође показују да знање стечено на факултетима застарева у року од пет година и да је стога неопходна његова допуна. Данас сигурно не постоји професор који не признаје неопходност обнављања знања и вештина у складу са променама. Библиотекари су принуђени да признају да доживотно учење представља интегрални део њиховог посла и каријере.

У литератури се указује на три вида континуираног образовања – доживотно учење, учење на радном месту и професионални развој. Континуирано образовање може се дефинисати на више начина: као стручни развој појединца током самог рада; кроз едукационе активности намењене развоју праксе и знања библиотекара и информационих стручњака у њиховим институцијама, односно кроз обезбеђивање обуке за постојећи кадар за нова поља знања у домену њихове струке.

„Најопштије гледано, континуирано образовање се спроводи на лицу места или на даљину. Стручни скупови, курсеви, семинари, радионице, округли столови... су облици рада на лицу места који захтевају физичко присуство учесника. Учење на даљину није новост, његов рудиментарни облик су дописни курсеви, али је са технолошким променама и употребом интернета доживело праву трансформацију. Оно омогућава ученицима да прате одређени курс употребом нарочито осмишљених наставних материјала (мултимедијални, материјали за самостално учење, материјали који се користе преко интернета) и динамиком која њима одговара.“²⁴

Члан 49. новог Закона о библиотечко-информационој делатности²⁵ уводи обавезу сталног стручног усавршавања, у складу са програмом чију акредитацију врши Народна библиотека Србије. Средства за стално стручно усавршавање обезбеђује оснивач библиотеке у којој запослени ради. Веома је битно што је та обавеза унета у Закон, иако је обавезно време за усавршавање на годишњем нивоу од шест радних сати изузетно мало (у неким земљама обавезно стално

²⁴ Гордана Љубановић „Континуирано образовање библиотекара : пројекат Школе Б+“ У: *Сарадња, образовање, квалитет. Друштво стручних библиотекара балканских земаља.* (Београд : Филолошки факултет : Народна библиотека Србије, 2002.): 265

²⁵ Закон о библиотечко-информационој делатности, *Службени гласник РС*, бр. 52/2011. - <http://kultura.gov.rs/sites/default/files/documents/Zakon-o-bibliotecko%E2%80%93informacionoj-delatnosti.doc> (преузето 4.7.2013.)

усавршавање обухвата и до 10% од годишњег укупног радног времена запосленог).

Акредитацију програма стручног усавршавања, начин организовања и спровођења сталног стручног усавршавања у библиотечко-информационој делатности прописује министар надлежан за културу. Према *Правилнику о сталном стручном усавршавању у библиотечко-информационој делатности*,²⁶ програме, након спроведеног конкурса, разматра Комисија за акредитацију програма сталног стручног усавршавања коју образује управник Народне библиотеке Србије. Комисију чини по један члан из Народне библиотеке Србије, Библиотеке Матице српске, Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“, Библиотекарског друштва Србије, Заједнице матичних библиотека Србије и Заједнице библиотека универзитета у Србији. Народна библиотека Србије 1. септембра сваке године расписује конкурс који траје до 30. септембра. Програми се акредитују на једну, две или три године. Акредитацију програма врши Народна библиотека Србије, на образложен предлог Комисије. Народна библиотека Србије, најкасније до 31. децембра, писмено обавештава подносиоце програма о одобреној акредитацији и на својој Интернет страници објављује списак акредитованих програма. Програми се могу реализовати путем семинара, курсева, радионица, предавања и слично, уживо или на даљину. Програм може трајати најмање два, а највише шест сати дневно, односно осам сати с паузама, а број дана предвиђен за спровођење програма није ограничен. На радионицама и курсевима највећи број полазника може бити двадесет. На предавањима и семинарима број полазника је ограничен бројем места у просторији у којој се изводи програм.

Данас је основни носилац континуираног образовања у Србији **Образовни центар Народне библиотеке Србије** (НБС). После деценија током којих се стручним усавршавањем библиотекара, менторским и саветодавним радом бавило у првом реду Матично одељење НБС, стицање и ширење знања кроз посебне и наменске програме, као посао посебне службе, почиње 2002. оснивањем Образовног центра Виртуелне библиотеке Србије. Непосредни повод за оснивање Центра био је почетак рада у систему узајамне каталогизације на платформи COBISS. Пошто се Центар после није бавио само обуком у оквиру Виртуелне библиотеке Србије, већ и многим другим облицима континуираног образовања, променио је назив у Образовни центар Народне библиотеке Србије, а од 2012. Центар постаје Одсек у склопу Одељења за истраживање и развој библиотечног система. Одсек обухвата различите облике континуираног образовања: COBISS едукацију, стручне испите и разне друге програме стручног усавршавања.

²⁶ Правилник о сталном стручном усавршавању у библиотечко-информационој делатности. *Службени гласник РС*, бр. 18/13.

Образовна понуда Народне библиотеке Србије уведена је 2006. године, а кроз Каталог образовне понуде НБС²⁷ се први пут у стандардизованом и обједињеном облику нуде различити едукативни програми, обука и консултације са дефинисаним темама, припремљеним наставним материјалима и најстручнијим предавачима из националне библиотеке. Програми су намењени углавном библиотекарима из јавних библиотека. Нагласак је на практичном аспекту тема, те се рад углавном одвија у облику радионица и семинара намењених обуци за одређене послове. Сваки програм је опремљен одговарајућом литературом и приручницима. Зависно од природе теме и броја заинтересованих полазника неки програми се одвијају у матичним библиотекама у Србији, а неки у учионицама (електронска и класична) у Народној библиотеци Србије. Програми су бесплатни, а датуми одржавања се одређују када се оформи група, о чему се полазници и библиотеке-домаћини обавештавају на време. Понуда у Каталогу се повремено осавремењује и допуњава. Годишње се на терену реализује од 12 до 15 оваквих програма, према исказаним потребама и потражњи библиотека.

На листи Каталога се налази 38 различитих тема – од традиционалних везаних за набавку и обраду грађе (Принципи набавке и набавне политике у библиотекама, Каталогизација монографских публикација, Каталогска обрада рукописа, Обрада периодике, Предметна класификација, Стручна класификација, Теоријске основе стручне класификације, Теоријске основе предметне класификације, Специјалне радионице предметне и стручне класификације по групама УДК), преко обраде других различитих врста грађе (Библиографска обрада сликовне грађе по ISBD – NBM стандарду, Библиографски опис музикалија и аудиовизуелне грађе, Збирке старе и ретке књиге, Каталогизација електронских серијских публикација и текућих интегративних извора - штампаних и електронских, Нови трендови у обради периодике), преко савремених тема, као што су Основе дигитализације библиотечке грађе, Правна заштита библиотечке грађе, AACR2 – Англо-америчка каталогска правила, FRBR - Функционални захтеви за библиографске записе, Библиографски рад у јавним библиотекама, Јавне библиотеке у документима IFLA/UNESCO, до рада са корисницима (Дечја одељења јавних библиотека, Референсне услуге у библиотекама, Библиотеке у служби лица са посебним потребама).

Крајем 2008. и почетком 2009. године спроведено је квантитативно и квалитативно анкетно истраживање²⁸ образовних потреба на узорку од 160 јавних библиотека у Србији. Све библиотеке имају афирмативан став у вези

²⁷ Народна библиотека Србије, Каталог образовне понуде (2012). - <http://www.nb.rs/pages/article.php?id=16450> (преузето 12.7.2013.)

²⁸ Драгана Милуновић: „Континуирано стручно образовање библиотекара у Србији.“ (2010). Заједница магичних библиотека Србије. - <http://zajednica.nb.rs/files/strucni-prilozi/Obrazovnepotrebeanaliza.ppt> (преузето 12.7.2013.)

са сарадњом са НБС на овом плану и сматрају да је континуирано стручно образовање изузетно потребно. Према ставу већине библиотека пожељна форма образовних програма је комбиновани метод предавања и практичних радионица. Такође је утврђено да је концепција Каталога образовне понуде Народне библиотеке Србије одговарајућа, да теме које Библиотека нуди одговарају потребама на терену, али и да је потребно редефинисати меру разрађености појединих образовних програма, како у смислу проширивања појединих садржаја, тако и сажимања других. Поред тога, библиотекарски су изразили потребу за увођењем курсева којих нема у понуди, а значајни су за рад библиотека, као што су прикупљање средстава, стратешки менаџмент, управљање пројектима, израда веб презентација библиотека. „Одговори библиотека садржани у анкети отворили су питања од значаја не само за редефинисање концепције каталога образовне потребе НБС, већ и за сагледавање савремених кретања библиотекарства у Србији у ширем друштвеном контексту.“²⁹

COBISS курсеве за све библиотеке чланице Централног узајамног каталога организује Народна библиотека Србије, што је око 30 курсева годишње, а лиценце за рад у систему Централног електронског каталога Србије стекло је до сада укупно 995 стручњака из свих типова библиотека у Србији. COBISS курсеве изводе инструктори из Народне библиотеке Србије, Библиотеке Матице српске и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду.

Нови *Закон о библиотечко-информационој делатности*³⁰ из 2011. каже да се библиотечко-информациони систем Републике Србије изграђује на јединственој информационо-комуникационој технологији и програмској платформи, а његову основу чини систем узајамне каталогизације у којем библиотеке кооперативно обављају функције прикупљања и обраде библиотечко-информационе грађе и извора тамо где се они први пут појаве и уносе податке у Централни електронски каталог Републике Србије. Народна библиотека Србије обавља основне функције Центра за узајамну каталогизацију, који делује у оквиру библиотечко-информационог система Републике Србије, као организациони део Народне библиотеке Србије. Нажалост, у библиотекама у Србији још увек није реализован јединствени библиотечко-информациони систем, те многе библиотеке користе различите платформе за обраду грађе, као што су BISIS, NIBIS, BIBLIO, Pergam, Litteris, Sziren итд.

У циљу превазилажења постојећег стања на овом плану, Народна библиотека Србије је 2003. године започела изградњу јединственог библиотечко-информационог система у Србији на јединственој технологији у оквиру пројекта Виртуелна библиотека Србије. Тада је успостављен јединствени Централни

²⁹ *Истио.*

³⁰ Закон о библиотечко-информационој делатности, *Службени гласник РС*, бр. 52/2011. - <http://kultura.gov.rs/sites/default/files/documents/Zakon-o-bibliotecko%E2%80%93informacionoj-delatnosti.doc> (преузето 4.7.2013.)

електронски каталог Србије на информатичкој платформи COBISS (софтвер Института информацијских знаности из Марибора), изграђен од каталога Библиотеке Матице српске, као највећег електронског каталог у том тренутку, и каталога Народне библиотеке Србије, Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду и Југословенског библиографско-информационог института. У тај систем данас је укључено 195 библиотека из 153 установе (од чега је 35% јавних библиотека), са преко 1.200 запослених, а Централни електронски каталог Србије је на крају 2012. године имао преко 2,5 милиона библиографских записа. Годишње се у овај систем укључи просечно око 20 нових библиотека, а Министарство културе подржава изградњу јединственог библиотечко-информационог система Србије од 2007. тако што сноси трошкове укључења у систем јавних библиотека. COBISS курсеви саставни су део рада Сектора НБС за Виртуелну библиотеку Србије.

Конзорцијум библиотека Србије за обједињену набавку (КоБСОН),³¹ основан је 2002. године ради набавке страних научних информација. Основни циљеви удруживања у КоБСОН су оптимизована набавка страних научних информација, прелазак са папирних издања на електронска, унапређење приступа електронским информацијама и промоција домаћег научног издаваштва. КоБСОН данас има око 130 чланица, истраживачких библиотека; преко Конзорцијума се врши претплата на 17 сервиса, то јесте на око 35.000 иностраних онлајн часописа из свих научних области, као и на 8 сервиса преко којих је доступно око 60.000 е-књига; цео систем финансира министарство надлежно за науку. У оквиру КоБСОН-а се пружају онлајн услуге за око 30.000 истраживача у Србији (9.500 истраживача које финансира министарство надлежно за науку кроз пројекте, 4.500 истраживача који нису финансирани али раде у научним институтима, где спада и војска, 9.000 запослених на универзитетима, 3.000 лекара на клиничким центрима, 3.000 студената, пре свега докторских студија). Извори КоБСОН-а доступни су у свим библиотекама чланицама Конзорцијума, али их истраживачи могу користити и од куће ако потпишу уговор о коректном коришћењу извора. Седиште КоБСОН-а је у Народној библиотеци Србије. Управо захваљујући КоБСОН-у данас се у најпознатијој светској цитатној бази *Web of Science* врши индексирање 22 часописа који излазе у Србији, а на почетку рада КоБСОН-а било их је само два. Истраживачка заједница Србије изузетно је задовољна услугама КоБСОН-а о чему сведочи и стално повећавање броја прегледа КоБСОН страница – 2005. године било их је укупно 522.555, а 2012. укупно 6.666.394. Број преузетих чланака прешао је 2 милиона током 2012. године. У редовне активности КоБСОН-а спада и континуирано образовање на тему доступности научних информација

³¹ Конзорцијум библиотека Србије за обједињену набавку (КоБСОН). <http://kobson.nb.rs/> (преузето 12.7.2013.)

и коришћења база података часописа са пуним текстом; годишње се одржи просечно око 40 курсева за библиотекарe, истраживаче и докторанде. Поред Одељења за научне информације НБС, курсеве организује и Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду.

Потребно је напоменути и то да је током протекле деценије **Народна библиотека Србије у склопу богате међународне сарадње** организовала велики број предавања, курсева и радионица угледних иностраних стручњака за све библиотекарe у Србији, а посебно захваљујући доброј сарадњи са иностраним културним центрима у Београду – Гете институт, Француски културни центар, Америчка амбасада, Британски савет. Навешћемо неке од курсева, предавања и радионица:

- Тула Хависто, Финска, радионица „Ауторска права“, Европска комисија, у оквиру пројекта CELIP,
- Дебора Вили, САД, предавање „Дигиталне библиотеке“,
- Сали МекКалум из Конгресне библиотеке, Предавања и округли сто о „Норми Z39.50“ и „Креативном коришћењу информационих технологија у побољшању библиотечких услуга“,
- Уте Краус, Немачка, предавања о „Школовању и усавршавању библиотекара у Немачкој“ и радионица о „Образовању стручњака из области библиотекарства и информационих наука“,
- Маја Жумер, Словенија, предавање о „Ретроспективној конверзији каталога у НУК Љубљана“ и о „Европским пројектима за библиотеке“,
- Мелита Амброзич, НУК Љубљана, предавања и радионице «Евалуација библиотека» и «Утврђивање успешности пословања библиотека»,
- Моника Зегберт, Европска унија, предавање „Европски пројекти за библиотеке“, и округли сто „Пројектни менаџмент и учешће Србије у европским пројектима за библиотеке“,
- Мајнхард Моцко, Праксис Институт, Бремен, радионица «Усмеравање на корисника библиотеке»,
- Дејвид Роберт Гордон Бевингтон, Мидлсекс Универзитет, Лондон, курс „Веб дизајн“,
- Мелиса Хагеман, OSI, eIFL, радионица „Отворени приступ – отворене архиве електронских докумената“,
- Розвита Пол, IFLA, Универзитетска и обласна библиотека у Минстеру, радионица „Мерење радног учинка у библиотекама“,
- Евелин Денијел, Школа за библиотекарство и информатику Универзитета Северне Каролине, САД, радионица „Стратешко планирање у библиотекама“,
- Барбара Лизон, Градска библиотека из Бремена, радионица „Интернет за кориснике библиотеке“,
- Адолф Кнол, Чешка Национална библиотека, курс „Дигитализација у библиотекама“,

- Фредерика Мондон и Мари Франс Пејрелон, ENSSIB (Француска национална висока школа за информационе науке и библиотекарство, Лион), радионица „Библиотеке у културној политици града“,
- Биргит Данкерт, Факултет за библиотекарство и информационе науке, Универзитет примењених наука у Хамбургу, радионица „Захтевни и захвални – млади као корисници библиотека“ и предавање „Пројекат BibWeb – Фокусирање на младе“,
- Конрад Умлауф, Институт за библиотекарство Хумболтовог универзитета у Берлину,
- радионица „Набавна политика и управљање библиотечким колекцијама“,
- Херберт Ахлајтнер, професор на Школи за библиотечко-информациони менаџмент на Државном универзитету Емпорија, Канзас, САД, предавања „Глобална информациона инфраструктура“ и „Управљање знањем“,
- Метју Дрискол, предавач на Факултету друштвених наука Универзитета у Копенхагену, радионица „XML – TEI“,
- Нуно Фреире, Национална библиотека Португалије, радионица „Протокол OAI – Open Access Initiative“,
- Питер Брофи, Метрополитен универзитет у Манчестеру, предавање „Активни библиотекар у свету који се мења“, округли сто „Међународни стандарди ISO 2789:2003 и ISO 11620:2006“ и радионица „Квалитативни индикатори перформансе библиотека“ итд.

Поред Народне библиотеке Србије, као организатори разних стручних предавања, семинара, курсева, радионица, трибина, посета другим библиотекама, стручних и научних скупова и саветовања у циљу континуираног образовања библиотекара појављују се и: Библиотека Матице српске, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, затим Филолошки факултет Универзитета у Београду (Катедра за библиотекарство и информатику), Библиотекарско друштво Србије, Друштво школских библиотекара, Заједница библиотека универзитета у Србији и многе друге библиотеке у Србији.

Библиотека Матице српске спроводи припрему и полагање Стручног испита за кандидате из Војводине; нема посебну службу за едукацију, већ се стручно усавршавање библиотекара одвија у оквиру рада Одељења за матичне послове.

Слично Народној библиотеци Србије, **Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду** има дугу традицију образовног рада која се до половине деведесетих година прошлог века претежно реализовала као део матичних функција. Од тада се у ове активности укључују и друга одељења, а сада их реализује Одељење за научне информације и едукацију. Нагласак је на курсевима за библиотекарске високошколских библиотека и истраживаче и

на програмима информационог описмењавања корисника. У оквиру TEMPUS пројекта „Изградња кооперативне мреже академских библиотека у Србији“, током периода 2002-2004, Универзитетска библиотека је организовала значајна предавања и радионице са предавачима из угледних библиотека сарадница на пројекту као што су Хумболтов универзитет у Берлину, Универзитет у Бечу и Мидлсекс универзитет у Лондону. У оквиру другог TEMPUS пројекта „Нови библиотечки сервис на универзитетима Западног Балкана“, који је реализован у периоду 2009-2011, Универзитетска библиотека је такође организовала значајна предавања и радионице са предавачима из горе поменутих угледних библиотека партнера на пројекту.³² Поред тога, Универзитетска библиотека организује и курсеве из области цитатних индекса и евалуације научноистраживачког рада, ауторских права и отвореног приступа у науци итд.

Катедра за библиотекарство и информатику Филолошког факултета Универзитета у Београду организује редовно акредитоване семинаре намењене школским библиотекарима и наставницима језика и књижевности. Филолошки факултет, такође, организује годишње научне конференције које су за библиотекарe у Србији свакако прилика да се стручно усавршавају.

Библиотекарско друштво Србије (БДС) такође већ годинама организује акредитоване семинаре за школске библиотекарe и наставнике. Поред тога, БДС већ дужи период сваке године организује годишње међународне научне конференције на различите теме (Темељне вредности савременог библиотекарства – 2009, Стандардизација и квалитет библиотечких услуга – 2010, Хоризонти светског и европског библиотекарства у дигиталном добу – 2011, Отворен приступ знању у библиотекама – 2012), што такође представља својеврсно континуирано образовање библиотекара у Србији. У оквиру пројекта „Транспарентност, добро управљање и слобода од корупције“, који је БДС реализовала у сарадњи са IFLA-ом током 2010. године, прво је организована радионица за едукацију едукатора са угледном гошћом из Америке Барбаром Џонс, а затим је одржан већи број радионица у јавним библиотекама Србије чији је циљ био да се библиотечка јавност у Србији информише о проблему корупције и борби против ње. БДС је такође у сарадњи са иностраним културним центрима у Србији организовало последњих година више различитих предавања, семинара и радионица са угледним иностраним стручњацима и предавачима.

Друштво школских библиотекара Србије основано је 2006. године и од самог почетка има богату образовну делатност: годишње смотре, семинари, вебинари, електронски курсеви. Програми Друштва су по правилу акредитовани у Заводу за унапређивање образовања Министарства просвете, а похађају их поред школских библиотекара и наставници и други стручни сарадници у настави. „Континуираним стручним усавршавањем треба да унапређујемо

³² Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду. TEMPUS пројекти. <http://unilib.bg.ac.rs/tempus/2009.php> (преузето 12.7.2013.)

своје знање и информисаност, не само у циљу стицања одговарајућих лиценци, или стручних и научних звања, не толико ни због самопоштовања или друштвеног статуса, већ због наших корисника који од нас очекују не само да им културу представимо, већ и да планирамо образовни и културни развој деце чије нам је васпитање и образовање поверено³³.

Библиотека плус³⁴ је био први организован програм континуираног образовања у Србији који је донео велики број иновативних курсева и радионица из савременог библиотекарства, а спроведен је у периоду 2001-2004, у организацији НВО Библиотека плус, Народне библиотеке Србије, Заједнице библиотека универзитета Србије, и уз подршку Института за отворено друштво и Гете института. Библиотека плус је програмски пакет намењен библиотекарицама и библиотекама, као и сродним институцијама и запосленима у њима. Сви програми подразумевају различите облике сталног образовања да би се побољшало и осавременило пословање библиотека и других институција – „чуvara памћења“.

Дугорочни циљеви Школе Библиотека плус били су:

- да постане модерна и флексибилна организација која креира и реализује програме континуираног образовања за библиотекарке и стручњаке из сродних области, са нагласком на практичној применљивости стечених знања и вештина;
- да започне увођење нових садржаја, активности и модела понашања и рада у нашем библиотекарству;
- да постане део разноврсне образовне понуде за библиотекарке у региону, у сарадњи и координацији са другим библиотекама и институцијама које су активне у области образовања библиотекара.

Током периода 2001-2004. реализовано је 55 курсева и радионица за 978 полазника из 138 библиотека са 78 различитих предавача. Битна чињеница програма јесте да су многи курсеви реализовани изван Београда чиме је дат допринос децентрализацији. Нажалост, држава није имала разумевања за наставак финансирања и даљи развој програма континуираног образовања Школе Библиотека плус.

Наводимо неке од одржаних курсева: Управљање фондовима, Сарадња библиотека и заједничко коришћење ресурса, Библиотечка статистика и мерење успешности рада библиотека, Показатељи успешности, Школске библиотеке - медијска писменост, Библиотеке за децу – задовољавање потреба деце са развојним тешкоћама, Музејске библиотеке (Набавна политика, PR активнос-

³³ Александра Вранеш: „Школска библиотека данас“, У: *Креативне радионице у школској библиотеци*. 2. (Београд : Филолошки факултет Универзитета, 2012): 17-18.

³⁴ Библиотека Плус. <http://www.clio.co.rs/b-plus/> (преузето 12.7.2013.)

ти, Издаваштво музеја, Интернет као средство комуникације међу музејима), Пројектни менаџмент, Управљање кадровским и финансијским потенцијалима, Конкурисање за финансирање пројеката и поступци за прикупљање средстава, Маркетинг у библиотекама (сарадња са локалном заједницом, оглашавање и односи са јавношћу), Оснивање профитног центра у библиотеци, Стратегијски менаџмент, Дигитална писменост, Дигитализација у библиотекама, Интернет за библиотекарe, Онлајн и офлајн претраживање и коришћење информација, Правни и етички проблеми коришћења електронских извора информација, Интелектуалне слободе, Израда и одржавање веб презентације библиотеке, Сарадња библиотека и издавача, Едукација едукатора - планирање, организација и реализација курсева, семинара и радионица, Прикупљање података о корисницима и задовољавање њихових читалачких и информационих потреба, Електронске публикације – коришћење и обрада, Локалне библиографске базе података и библиографија у електронском окружењу итд.

„У раду школе је у доброј мери примењен концепт отвореног учења. Курсеви су замишљени тако да полазници могу лако да примене стечена знања, самостално, или уз помоћ и сарадњу са особљем школе. Образовни процес се састоји из више целина, а већина курсева је захтевала да се полазници ангажују кроз дужи временски период. После припремне фазе (на основу достављене литературе), полазници су учествовали у раду на самом курсу. После тога је следила израда практичног рада, а за будућност је предвиђен наставак сарадње између школе и њених полазника у облику консултативног програма и заједничке реализације одређених задатака на терену. На тај начин полазници школе постепено прерастају у њене сараднике и формира се мрежа активних чланова систем Б+. Школа Б+ сматра да се просперитетно библиотекарство не дистрибуира из једног центра, већ да пут до њега пролази кроз библиотеке у свим градовима и местима.“³⁵

* * *

Из свих наведених појединачних облика континуираног образовања библиотекара у Србији сасвим је очигледно да не постоји координација програма. Установе, удружења, факултети – свако за себе организује различите облике усавршавања стручњака према потребама тренутка, у оквиру одређених међународних пројеката или у складу са случајним стицајем околности доласка неких угледних предавача из иностранства. Чак се и на конкурсе за одобравање програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача, стручних сарадника и директора Завода за унапређивање образовања и васпитања, на

³⁵ Гордана Љубановић „Континуирано образовање библиотекара : пројекат Школе Б+“ У: *Сарадња, образовање, квалитет*. Друштво библиошара балканских земаља. (Београд : Филолошки факултет : Народна библиотека Србије, 2002.): 268-269.

којима се акредитују и курсеви за школске библиотекаре, поједине библиотеке, Библиотекарско друштво Србије и Катедра за информатику и библиотекарство јављају појединачно, и не знајући једни за друге, те се дешава да видимо који су све курсеви прошли акредитацију, тек кад се објави Каталог програма сталног стручног усавршавања.

„...Иницијативе и програми континуираног стручног образовања у Србији су многобројни: од локалних, регионалних до републичких; долазе из библиотека свих типова и величина и из сродних организација. Оно што највише недостаје јесте координација и уједначеност параметара: теме, настава и резултати. Укратко: дефинисање и поштовање критеријума квалитета и учинка.“³⁶

Надамо се да ће се увођењем законске обавезе сталног стручног усавршавања, према новом *Закону о библиотечко-информационој делатности*, а у складу са програмом чију акредитацију врши Народна библиотека Србије, ситуација поправити. Потребно је напоменути да је намера стручњака који су радили на Закону била да акредитацију курсева спроводи Библиотечки савет који би био основан при министарству надлежном за културу, а чији чланови је требало да буду представници свих главних учесника библиотечке заједнице Србије. Нажалост, тај предлог није прошао, већ је посао акредитације додељен Народној библиотеци Србије. Да би превазишла ту централизацију свих послова континуираног образовања, НБС је окупила библиотечке стручњаке из неколико установа и удружења који су израдили *Правилник о сталном стручном усавршавању у библиотечко-информационој делатности*,³⁷ и кроз њега увели комисију која разматра програме сталног стручног усавршавања који ће бити акредитовани. Комисију образује управник Народне библиотеке Србије, а њу чине по један члан из Народне библиотеке Србије, Библиотеке Матице српске, Универзитетске библиотеке “Светозар Марковић”, Библиотечког друштва Србије, Заједнице матичних библиотека Србије и Заједнице библиотека универзитета у Србији. Очекујемо да ће кроз рад Комисије и конкурсе који ће бити објављивани сваке године, координација континуираног образовања библиотечких стручњака у Србији ипак бити на вишем нивоу него што је то био случај до сада.

Проблем је, наравно, и то што Закон предвиђа обавезу од само шест сати годишњег стручног усавршавања, што је заиста недопустиво мало у данашњем свету убрзаног развоја библиотекарства и информационих наука. Али је још већи проблем то што је уведена обавеза, а средства мора да обезбеди оснивач

³⁶ Из рада Гордане Љубановић „Стручно усавршавање запослених у библиотечко-информационој делатности и Одсек за континуирано стручно образовање (при Одељењу НБС за истраживање и развој библиотечког система)“, припремљеног 2013. за интерне потребе и за излагање на Састанку Заједнице матичних библиотека Србије, орджаном у Библиотеци града Београда у мају 2013.

³⁷ Правилник о сталном стручном усавршавању у библиотечко-информационој делатности. *Службени гласник РС*. бр. 18/13.

библиотеке у којој запослени ради а не, како су предлагали стручњаци који су радили на Закону, да финансирање сталног стручног усавршавања буде обавеза Републике, као што је то случај са Министарством просвете за школске библиотекарске. Нажалост, и тај предлог стручњака који су радили на Закону није прошао, очигледно због недовољно развијене свести надлежних органа о значају стручног усавршавања библиотекара, али и због економских разлога и малог процента издвајања средстава у буџету за библиотеке.

Од много фактора зависи да ли ће релативно добра законска основа у будућности довести до побољшања координације стручног усавршавања библиотечких стручњака на националном нивоу. Улога Народне библиотеке Србије у том послу је изузетно одговорна и обавезујућа и она би требало да буде дорасла свом значају националне библиотеке. Најпре би било неопходно да се редовно, у једногодишњим или двогодишњим циклусима, испитају образовне потребе библиотекарске заједнице Србије, што захтева спровођење истраживања и анкета. Тај задатак требало би да обави Народна библиотека Србије. После сагледавања образовних потреба, Народна библиотека Србије би требало да иницира и подстакне друге установе, удружења и организације да организују курсеве за библиотечке стручњаке из свих типова библиотека који би били у складу са сазнањима о ситуацији у домаћем библиотекарству, о постојећем стању, могућностима и потребама. Наравно, и сама Народна библиотека Србије би требало свој образовни програм и своје курсеве које ће пријављивати за акредитацију усклади са образовним потребама библиотекара у Србији. Народна библиотека Србије, али и друге библиотеке, удружења, факултети и организације требало би да прате развој библиотекарства и информационих наука на међународном нивоу, односно савремено светско библиотекарство, и да своју образовну понуду стручног усавршавања ускладе са тим токовима, те да покушају да у сарадњи са иностраним међународним установама, удружењима, факултетима и организацијама иницирају иновативне курсеве за библиотечке стручњаке у Србији. Од руководиоца библиотека у Србији очекује се да схвате значај континуираног стручног усавршавања и да се потруде да својим запосленима обезбеде бар тај годишњи минимум од шест сати обавезног усавршавања. Поред тога, пошто су онлајн курсеве за едукацију библиотекара и курсеве за образовање корисника доста запостављени, тим видовима континуираног образовања би у будућности требало посветити већу пажњу. Све у свему, закључак је да би релативно добру законску обавезу сталног стручног усавршавања требало подржати стручно, организационо и финансијски на свим нивоима – републичком, покрајинском и локалном.

Литература:

1. Библиотека Плус. <http://www.clio.co.rs/b-plus/> (преузето 12.7.2013.)
2. Вранеш, Александра „Изазови образовања библиотекара“. *ИнфоШека*. Год. 6, бр. 3, (2005) <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?query=ISSID%26and%26380&page=3&sort=8&stype=0&backurl=%2fissue.aspx%3fissue%3d380> (преузето 10.7.2013.)
3. Вранеш, Александра. „Двадесет година Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета Универзитета у Београду“. *Анали Филолошкој факултету*. Св. 22 (2010). <http://digifil.fil.bg.ac.rs/Home/Read/104197> (преузето 10.7.2013.)
4. Вранеш, Александра. „Школска библиотека данас“, У: *Креативне радионице у школској библиотеци*. 2. Београд : Филолошки факултет Универзитета, 2012.
5. Вучковић, Жељко и Трајковић, Борјанка. „Студије школског библиотекарства на Педагошком факултету у Сомбору“. *Панчевачко чинџалиште*, 16 (мај 2010). http://www.citaliste.com/casopis/pdf/Citaliste_br16.pdf (преузето 10.7.2013.)
6. Закон о библиотечко-информационој делатности, *Службени гласник РС*, бр. 52/2011. <http://kultura.gov.rs/sites/default/files/documents/Zakon-o-bibliotecko%E2%80%93informacionoj-delatnosti.doc> (преузето 4.7.2013.)
7. Закон о основама система образовања и васпитања. *Службени Гласник РС*, бр. 72/2009, 52/2011 и 55/2013.
8. Конзорцијум библиотека Србије за обједињену набавку (КоБСОН). <http://kobson.nb.rs/> (преузето 12.7.2013.)
9. Љубановић, Гордана „Стручно усавршавање запослених у библиотечко-информационој делатности и Одсек за континуирано стручно образовање (при Одељењу НБС за истраживање и развој библиотечног система)“ – рад припремљен 2013. за интерне потребе НБС и за излагање на Састанку Заједнице матичних библиотека Србије, орджаном у Библиотеци града Београда у мају 2013.
10. Љубановић, Гордана. „Континуирано образовање библиотекара : пројекат Школе Б+“ У: *Сарајња, образовање, квалитет*. Други скуп библиотекара балканских земаља. Београд : Филолошки факултет : Народна библиотека Србије, 2002.
11. *Making a European area of lifelong learning a reality* (2001). <http://eurex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52001DC0678:EN:NOT> (преузето 11.7.2013.)
12. Милуновић, Драгана. „Континуирано стручно образовање библиотекара у Србији.“ (2010). Заједница матичних библиотека Србије. http://zajednica.nb.rs/files/strucni_prilozi/Obrazovnepotrebeanaliza.ppt (преузето 12.7.2013.)

13. *Мрежа библиотеке Србије* (МБС). Народна библиотека Србије. <http://nb.rs/pages/article.php?id=1284> (преузето 13.7.2013.)
14. Народна библиотека Србије, Каталог образовне понуде (2012). -<http://www.nb.rs/pages/article.php?id=16450> (преузето 12.7.2013.)
15. Петронић, Надежда. „Стручни испити у библиотечној делатности у Србији“. У: *Сарадња, образовање, квалитет*. Други скуп библиотекара балканских земаља. Београд : Филолошки факултет: Народна библиотека Србије, 2002.
16. Правилник о Програму стручних испита у библиотечно-информационој делатности, начину њиховог полагања и висини накнаде за рад чланова Комисије за полагање стручних испита. *Службени гласник РС*, бр. 123/2012.
17. Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника. *Службени гласник РС*, бр. 13/2012.- http://inkluzivno-obrazovanje.rs/files/Pravilnik_strucno_obrazovanje.pdf (преузето 12.7.2013.)
18. Правилник о сталном стручном усавршавању у библиотечно-информационој делатности. *Службени гласник РС*. бр. 18/13.
19. Стаматовић, Десанка. „Катедра за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду : високошколско образовање библиотекара у Србији (1963 2000)“, *Гласник Народне библиотеке Србије*. Год. 2, бр. 1 (2000), http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=542 (преузето 4.7.2013.)
20. Стаматовић, Десанка. „Десет година катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду : (1991-2001)“ У: *Сарадња, образовање, квалитет*. Други скуп библиотекара балканских земаља. Београд: Филолошки факултет Универзитета: Народна библиотека Србије, 2002
21. *Стајистицички годишњак републике Србије 2012*. Београд: Републички завод за статистику, 2012. http://webzrs.stat.gov.rs/website/repository/documents/00/00/81/63/sgs_2012.zip (преузето 4.7.2013.)
22. Стокић Симончић, Гордана и Јанковић, Славица. „Школски библиотекар пред изазовима реформе образовања“. *Библиотекар*. Год. 51, св. 1/4 (2009).
23. Стокић Симончић, Гордана и Тодоровић, Миљана. „Десет година наставе менаџмента на Катедри за библиотекарство и информатику“. *Панчевачко чинџалиште*, Год. 9, бр. 17, (2010). http://www.citaliste.com/casopis/pdf/Citaliste_br17.pdf (преузето 10.7.2013.)
24. Стокић Симончић, Гордана. „Садржај програма за високошколско образовање библиотекара“. У: *Сарадња, образовање, квалитет*. Други скуп библиотекара балканских земаља. Београд : Филолошки факултет: Народна библиотека Србије, 2002.
25. Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет у Сомбору, Студијски програм: Школски библиотекар. http://www.pef.uns.ac.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=12%3A_studijski-program-kolski-bibliotekar&catid=16%3Aosnovne-studije&Itemid=23&lang=sr (преузето 10.7.2013.)

26. Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду. TEMPUS пројекти. <http://unilib.bg.ac.rs/tempus/2009.php> (преузето 12.7.2013.)
27. Филолошки факултет Београд, Катедра за библиотекарство и информатику. <http://www.fil.bg.ac.rs/katedre/biblio/prezmeni/index.html> (преузето 10.7.2013.)

EDUCATION OF LIBRARIANS IN SERBIA

Summary

This paper provides an overview of the education of librarians in Serbia. In the framework of formal education, the following institutions have been presented: the Secondary Library School in Belgrade, Department of Library and Information Science at the Faculty of Philology in Belgrade and Department for School Librarians at the Faculty of Education in Sombor at the University of Novi Sad. The history and current state of the qualifying examination in librarianship organized and realized by the National Library of Serbia and the Matica Srpska Library in Novi Sad have especially been discussed. The author emphasizes the importance of continuing professional education of library professionals and presents the different forms of trainings in Serbia which take place within institutions and organizations such as the National Library of Serbia, Matica Srpska Library in Novi Sad, University Library “Svetozar Marković” in Belgrade, Department of Library and Information Science at the Faculty of Philology in Belgrade, the Serbian Library Association, Association of School Librarians in Serbia, Library plus. The author also tries to highlight the advantages and disadvantages of various forms of education for librarians in Serbia, as well as the lack of coordination in the education of librarians at the national level.

Keywords: education of librarians in Serbia, formal education of librarians, continuing education of librarians, qualifying examination in librarianship

Vesna Injac-Malbaša